

niet baten, de liberalen en het grootste deel van de rooms-katholieken behielden een overwicht dat Plaatselijke Keuze voorkwam.

In eerste instantie vergrootte deze nederlaag de inzet van de blauwe clubs en in 1924 werd het wetsvoorstel met een nog grotere meerderheid in de Tweede Kamer aangenomen. Het strijdlid van de Plaatselijke Keuze, dat gezongen werd door honderden demonstranten om het parlement te beïnvloeden, verwoordde de verwachting van een spoedige overwinning tijdens een massameeting in Den Haag:

Broeder, gij zaagt toch den drankjammer  
/ branden,  
Gloeiend en schroeïend en moordend als  
/ vuur?  
Hier is het werk voor uw nijvere handen  
hier wenkt uw roeping en thans is 't ons uur!  
Juiche als een strijdkreet door 't land dan de  
/ leuze:  
Op, voor de Plaatselijke Keuze.<sup>32</sup>

Ondanks de omvangrijke blauwe propaganda en publieke pressie, strandde het voorstel voor Plaatselijke Keuze begin 1925 nogmaals in de senaat. Het nauwe evenwicht tussen voor- en tegenstanders van het voorstel werd verstoord doordat vijf CHU-senatoren o.l.v. Mr. W.L. baron de Vos van Steenwijk om constitutionele redenen tegen stemden. Ze waren van mening dat het prestige van de Eerste Kamer was aangetast door de snelle terugkeer van het wetsvoorstel. De verdedigers van de persoonlijke vrijheid en de belangen van het bedrijfsleven lieten zich niet overtuigen om het stelsel een kans te geven. Ondanks het feit dat de indieners steeds hadden benadrukt dat ze geen totaal verbod van alcohol nastreefden, hadden de verwijzingen naar Amerika toch die indruk gewekt. En daar bleek het verbod niet te handhaven, was het zelfs verantwoordelijk voor de toename in de georganiseerde misdaad. Zelfs de blauwe pers moest toe-

geven dat Amerika niet het droge paradijs bleek te worden, waarop men had gehoopt. Door de toename van de illegale handel en de daarmee verbonden misdaad en de falende overheidscontrole had de publieke opinie in een tijdsbestek van twee jaar het vertrouwen in de voorbeeldfunctie van Amerika verloren. Ook de drankbestrijders zagen dat in en haastten zich om de associatie met Amerika te verloochenen. De voorzitter van de Gvvd, ds. W.H. Gispén, zei in 1926: '...er is geen verstandig, radicaal drankbestrijder in ons land, die het Amerikaansche voorbeeld hier nagevolgd zou wenschen.'<sup>33</sup>

De Nederlandse drankbestrijders hadden hun bewondering voor Amerika echter nooit verbloemd en 'local option' gepresenteerd als de opmaat voor onvermijdelijke uitbanning van het drankprobleem. Toen na 1925 het tij voor de Amerikaanse drankbestrijding definitief gekeerd was, moest de blauwe pers in Nederland steeds nieuwe nederlagen rapporteren, tot de herroeping van het verbod in 1933 toe. De angst voor de onwelgevallige gevolgen van een totaal alcoholverbod verlamde verdere stappen in Nederland. Zo beïnvloedde ook in deze laatste fase de situatie in Amerika de drankbestrijding in Nederland.

We kunnen speculeren over wat er had kunnen gebeuren als de Plaatselijke Keuze in Nederland was aanvaard. Waarschijnlijk had deze maatregel de drankbeweging langer vitaal gehouden. Een continue strijd op plaatselijk niveau had, mits strategisch gevoerd met incidentele successen, de motor draaiende hebben kunnen gehouden. Nu had de nationale campagne veel energie gekost en niets opgeleverd en werd bovendien de subsidie snel afgebouwd.<sup>34</sup>

### **De rooms-katholieke drankbestrijding**

Zoals de Nederlandse regering en de vroege drankbestrijdersorganisaties tot actie aangespoord werden door ontwikkelingen in het buitenland kwam ook de aanzet tot drankweer-